

CEMAL SÜREYA OKUL KİTAPLARINDA

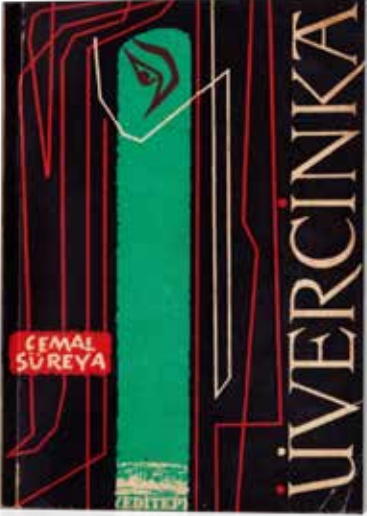
Mustafa Kurt

- İlk ve ortaöğretim kademelerinde ders kitaplarında okunan metinlerin bireylerin zihinsel ve duygusal gelişiminde nasıl bir etkisi olduğu, üzerinde ciddi olarak durulması gereken bir konudur. Özellikle Türkçe ve edebiyat derslerinde karşılaşılan metinler, hem dil bilincinin oluşması hem dille metne taşınan kültürel değerlerin sezilmesi hem de gerçekliğin edebiyattaki görünümünün fark edilmesinde önemli bir rol oynar. Ayrıca edebî metinler, dünyayı, hayatı ve insanı anlamanın ve sorgulamanın da bir aracıdır. Bu nedenle okunan hikâye, roman veya şiirler başkalarını anlama ve dünyaya onların gözünden bakma becerisini de geliştirir. Bu nedenle belli düzeylerde öğrencilerin karşılaştıkları metinlerin seçimi büyük önem arz etmektedir. Edebiyat metninin eğitim amacıyla kullanılması elbette bazı sınırlılıkları da beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin ilgilerini çekecek, onların gündelik hayatla bağ kurmalarını ve estetik bir zevk kazanmalarını sağlayacak metinlerin ders kitaplarına alınması, dersin temel amaçlarından biri olan okuma alışkanlığı kazandırmanın önemli bir aracıdır. Bu çerçevede Türkçe veya edebiyat derslerinin programı her değiştiğinde hangi yazarların ders kitaplarında olup olmayacağı ciddi biçimde tartışılmaktadır. Eğitimciler ve konuyla ilgili kesimler bu konuda fikirlerini açıklamakta ve bu tür tartışmalar yıllardır süregelenmektedir. Peki, metinleri kitaplara alınan veya alınmayan yazar veya şairler bu konuda ne düşünüyor? Bu yazıda konuyu Cemal Süreya açısından ele almak istiyorum. Elbette aynı sorun başka yazar ve şairler açısından da değerlendirilebilir. Bunların tartışılması özelden edebiyat eğitimindeki, genelde ise okuma kültürünün yerleşmesinin önündeki sorunları çözmeye önemli katkılar sağlayacaktır.

“Ben bugün elli sekiz yaşındayım, ortaöğrenim ders kitaplarında yokum!..” diyor Cemal Süreya, TRT Radyo 2’deki bir söyleşisinde (*Güvercin Curnatası*, YKY, İst., 2008, s. 226). Necati Güngör ile 1989 yılında

yapılan bu konuşmanın üstünden bir yıl bile geçmeden “Bu dil yorganımdır benim.” diyen Türkçenin bu büyük şairini kaybettik. Bugün şiirleri, yazıları elden ele dolaşan ve kitaplarda kendisine genişçe yer verilen Cemal Süreya çok istediği bu duyguyu yaşayamadan aramızdan ayrıldı. Cemal Süreya’nın ders kitaplarında kendi metinlerine yer verilmemesine yönelik serzenişinin geçici bir duygu olmadığını özellikle belirtmek gerekir. Bu konu Cemal Süreya’da başlı başına bir meseledir ve şair bu konu etrafında edebiyat eğitiminin sorunlarını ciddi olarak düşünmüş ve bunları tartışan pek çok yazı yazmış hatta şiirlerinde de bu konuya temas etmiştir. Şunu açıkça söylemek gerekir: Cemal Süreya şiirlerinin ders kitaplarında, onun tabiriyle “okul kitapları”na girmemesinden dolayı bu dünyaya kırgın gitmiştir. Öyle ki “Dikkat Okul Var!” adlı şiirinde “Sözgelimi okul kitaplarına girmez şiirim / Bütün çocuklar anlar da” dizeleri bu durumun açık bir ifadesidir. Şair mektuplarında kalan ve aynı adı taşıyan başka bir şiirinde “Çok şükür büyük şair değilim / Ama, bir sır söyleyeyim mi kulağına: Cins şairim ben! / Nişancı bir şairim / Gözünden haklarım imgeyi” (*Sevda Sözleri*, İst. 1999, s. 139, 317) demeyi de ihmal etmez. Dolayısıyla aynı çerçeve içinde bir araya gelen bu dizeler Cemal Süreya’nın kendisinin iyi bir şair olduğuna yönelik bir özgüvene sahip olduğunun açık bir göstergesidir. Nitekim *Günler* adlı kitabında “Son yıllarda genç şairlerde şu üç şairin etkisi daha belirgin: Nâzım, Ece ve ben.” (*Günler*, YKY, İst., 1996, s. 176) diyerek bu özgüvenini daha da somutlaştırır. C. Süreya’nın şiirdeki bu özgüveni Türkçe söz konusu olduğunda da ortaya çıkar. Nitekim bir yayınevinde kendisiyle Türkçe konusunda tartışan birine “Ben kimseye Türkçeme söz söyletmem.” diyerek işten ayrılması bunun açık bir kanıtıdır. Sonradan *Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi* adlı kitabında toplanan yazıları da düşünüldüğünde Cemal Süreya’nın hem yazıları hem de şiirleri ile gençlerin ve çocukların dünyasında olmayı arzu ettiği söylenebilir. Cemal Süreya gibi şiir ve düzyazıda usta bir edebiyatçının okul kitaplarında da okunmak istemesi, okul kitaplarına alınan nispeten daha zayıf metinler de düşünüldüğünde, çok anlaşılabilir bir taleptir. Ayrıca yazar ve şairler için ders kitaplarında veya Millî Eğitim Bakanlığı müfredatında yer almanın bir tür yaygınlık kazanmanın ve toplum tarafından kabul görmeyen bir göstergesi olarak da görüldüğü düşünülebilir. Ancak Cemal Süreya’nın bu serzenişinin daha esaslı başka nedenleri de var. Çünkü Cemal Süreya edebiyat eğitiminin Cumhuriyet Dönemi edebiyatına gerekli yeri ayırmadığı kanaatinde. Bu kanaatlerini onun düzyazılarından takip etmek mümkün. Şair, 1976’da yazdığı “Liselerde Edebiyat Dersleri” adlı yazısında, edebiyat derslerinin “öğrenciyi edebiyattan soğutacak cinsten oldu-

ğunu hepimiz biliyoruz.” der ve bunun sebebini de edebiyat derslerinin belli dönemlere sıkıştırılıp kalmasında bulur. Ona göre ders programlarında Tanzimat ve Servet-i Fünun edebiyatlarına ayrılan süre kısaltılmalı ve buradan kazanılan zaman Cumhuriyet edebiyatına ayrılmalıdır. Cemal Süreya ayrıca “bu programla edebiyata yetenekli olan olmayan öğrenciler arasında bir ayırım yapma olanağı da kalmıyor. Bakıyorsunuz edebiyata en yakın öğrenci kırık not almış.” (*Türkçe Bilenin İşi Rast Gider-Denemeler*, YKY, İst. 2014, s. 64) diyerek edebiyat derslerinin gerçek işlevinin edebiyatı seven öğrenciyi teşvik etmek olduğuna dikkat çeker.

Liseler arasında yapılan bir şiir yarışmasında değerlendirme jürisi olarak yaklaşık 200 şiir

ri okuyup değerlendiren Cemal Süreya bu şiirler üzerinden, okullardaki edebiyat eğitiminin niteliğini tartışır ve gençlerin aldıkları derslerin niteliğinin zayıf olduğunu ve öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılmadığını belirtir. Bütün bu tespitler Cemal Süreya'nın konuyu okuma ve yazma alışkanlığı ve becerisi açısından ele aldığını gösteriyor. Kendisi çok iyi bir okur olan Cemal Süreya “Mardin” adlı şiirinde şöyle diyordu: “Kılıç, kalkan gürz at / Tâ çocukluğumdan beri / Ne buldumsa okudum / Sonunda anladım ki / Bir kitapta resim şart” (*Sevda Sözleri*, s. 118). Cemal Süreya'nın okul eğitiminin kendisindeki dil ve yazma bilincini nasıl biçimlendirildiğine dair anlattığı şu hatırasını burada aktarmak gerekli: “İlkokulda bir ödülüm var: Bir *Yavru Türk* dergisi cildi kazandırmıştı bana. Üçüncü sınıftaydık, sanırım. Öğretmen, tavşanla kaplumbağa öyküsünü anlattı bize. Dedi ki, gelecek ders bunu sizler yazın... Bu bir yarışmadır; birinci gelene, işte, şunu vereceğim... Ertesi derste yazdık hepimiz, verdik. Ben kazanmışım. Tek farkla: Herkes şöyle yazmış; bir tavşanla bir kaplumbağa arkadaş olmuşlardı... Ben şöyle demişim: ‘Bir tavşanla bir kaplumbağa canciğer arkadaş olmuşlardı.’ Ondan sonra uzun zaman, tahrir ödevlerinde bu ‘canciger’ lafını herkes kullanmaya başladı! Tatilinizi nasıl geçirdiniz? diye bir ödev veriliyor mesela. Herkes şöyle başlıyor: ‘Canciger bir arkadaşım vardı.’” (*Güvercin Curnatası*, s. 226). Bu güzel hatıra, Cemal Süreya'nın kelimelerle dostluğunun daha o yıllardan başladığını gösteriyor.

Cemal Süreya'nın denemeleri ve günlükleri arasında, kendisini eğiten Türkçe ve edebiyat öğretmenleri ile onların kendisinde bıraktığı etkileri anlattığı pek çok yazısı var. Bütün bunlardan çıkan sonuç Süreya'nın eğitimin ve eğitimcilerinin birey üzerindeki önemli bir etkisi olduğu ana fikri etrafında toplanıyor. Şairin de bu önemli dönemde öğrencilerin okudukları şairler arasında olmayı istemesi de bundan kaynaklansa gerektir. Bir denemesinde Puşkin'in "Yalnız ölüleri sevmeyi biliyorlar." sözünden hareketle "sanatçıların ancak öldükten sonra değerlendirildiklerini, bir bakıma bağışlandıklarını" ifade eden Cemal Süreya da ancak ölümünden sonra okul kitaplarındaki yerini aldı. "Yunus ki Sütüşleriyle Türkçenin" adlı şiirin şairi bir İran atasözüne atıfta bulunarak "Türkçe bilen işi rastgider." diyordu. Cemal Süreya, şiirlerinin "okul kitapları"na girdiğini sağlığında göremedi ama şimdi o, Türkçenin en çok okunan şairlerinden biri ve uzun zamandır ders kitaplarında. Onun ve Türk şiirinin gözü aydın olsun!